

تنها مسیر(راهبرد اصلی در نظام تربیت دینی)-۱

ج ۱: باید نظام معارف و توصیه‌های دینی را درک کنیم/ پراکندگی معارف دین یکی از دلایل بی‌دینی است/

جهاد با نفس، نخ تسبیح تمام فضایل است

حجت الاسلام و المسلمین پناهیان، شهبای ماه مبارک رمضان، در اولین ساعات بامداد (حدود ساعت ۲۴) در مسجد امام صادق(ع) - میدان فلسطین - به مدت ۳۰ شب و با موضوع «تنها مسیر» (راهبرد اصلی در نظام تربیت دینی) سخنرانی می‌کند.

گزیده‌ای از اولین جلسه سخنرانی ایشان را در ادامه می‌خوانید:

باید نظام معارف و توصیه‌های دینی را درک کنیم

- انسان نیاز دارد که هر چند وقت یک‌بار، ذهن خود را مرتب کند. مانند اتفاقی که در مورد کامپیوتر می‌افتد که گاهی اوقات لازم است فایل‌های اضافی پاک شوند و طبقه‌بندی درستی از اطلاعات موجود صورت بگیرد. اگر نتوانیم اطلاعات کامپیوتر را نظم داده و فهرست‌بندی کنیم، طبیعتاً نمی‌توان درست از آنها استفاده نمود. در ذهن انسان نیز همین اتفاق می‌افتد. ما توصیه‌ها و معارف دینی بسیاری را می‌دانیم ولی می‌بایست آن‌ها را سامان دهیم.
- پراکندگی آگاهی‌ها در ذهن ما باعث می‌شود به جایی نرسیم. یکی از اهداف ما در این سلسله از جلسات این خواهد بود که برای دانه‌های تسبیح فضائل، توصیه‌ها و معارف دینی، یک نخ پیدا کنیم. نخ‌ی که اگر نباشد، دانه‌های تسبیح پراکنده می‌شوند. باید نظام معارف و توصیه‌های دینی را درک کنیم.

۱. تنظیم معارف دین حول یک محور اصلی، باعث می‌شود «انرژی» خود را درست صرف کنیم/ و امکاناتمان

را هدر دهیم

- اگر بتوانیم همه توصیه‌های دین را حول یک محور اصلی تنظیم کنیم، در خواهیم یافت انرژی خودمان را بر چه امری باید متمرکز کنیم؟ در این صورت وقت و امکانات خود را هدر نمی‌دهیم و خواهیم فهمید که از چه چیزی باید مراقبت کنیم و این مراقبت، نتیجه می‌دهد.
- **متأسفانه بسیاری از معارف دینی به‌ویژه معارف اخلاقی ما نزد علاقمندان به این معارف از یک پراکندگی و بی‌نظمی برخوردار است و اغلب کتب اخلاقی و معنوی هم این پراکندگی را برطرف نمی‌کنند، بلکه در برخی موارد، بر این پراکندگی می‌افزایند. در بسیاری از کتب اخلاقی تعدادی از فضائل و رذائل اخلاقی را در کنار هم فهرست کرده‌اند ولی ارتباط آن‌ها با یکدیگر دقیقاً معلوم نیست.**

۳ و ۲. به دلیل عدم انسجام معارف اخلاقی در ذهن علاقمندان، معلوم نیست از کدام فضیلت باید شروع

کرد؟!/ پراکندگی معارف دین یکی از دلایل بی‌دینی

- ضمن اینکه به دلیل عدم انسجام معارف اخلاقی در ذهن علاقمندان بسیاری از اوقات معلوم نیست که از کجا و از کدام فضیلت اخلاقی باید شروع کرد؟ و این شرایط، وضعیت بغرنجی را برای انسان رقم می‌زند. درحالی‌که در معارف دینی ما، نظم وجود دارد ولی عدم درک صحیح این نظم، باعث می‌شود در برخورد با معارف ضعیف عمل کنیم و یا عمل به دستورات و معارف را کاری نشدنی بدانیم.
- یکی از دلایل بی‌دینی کردن برخی از افراد همین آشفتگی‌ای است که در معارف احساس می‌کنند.

- از طرف دیگر شناخت و فهم نظام موجود در معارف دینی، برای کسانی که در صدد کار فرهنگی هستند ضروری است تا مدام تردید نکنند که الان اولویت با کدام کار است؟

۶ و ۵ و ۴. نظم دادن به دانایی‌های دینی شوق ما را به حرکت بیشتر می‌کند / قدرت مراقبت می‌دهد / مراقبت را تمرین می‌کند

- اولین سخنی که به عنوان یک ضرورت مطرح می‌شود این است که می‌خواهیم به معارف و دانایی‌های دینی خود نظم دهیم. این نظم، مشکل ما را در هدف‌گیری برطرف می‌کند و شوق ما را برای حرکت بیشتر می‌کند. این نظم ما را در مراقبت قدرتمند می‌کند و مراقبت‌ها را بسیار ثمربخش نیز خواهد کرد.

۷. برای ارزیابی خودمان به این نظم نیاز داریم

- **یکی از نتایج این تشنگی و پراکندگی معارف این است که بعضی‌ها آدم خوبی هستند ولی خودشان را آدم خوبی نمی‌دانند و بعضی‌ها هم آدم‌های بدی هستند ولی خودشان را آدم‌های خوبی می‌دانند؛ چون معارفی که دارند، نظام ندارد.** یعنی برای ارزیابی از خود هم نیاز به چنین نظامی داریم.

۸. شناختن این نظام برای مناجات با خدا هم ضروری است / از چه کمبودی توبه کنیم؟

- شناختن این نظام برای مناجات با خدا هم ضروری است؛ انسان هنگام مناجات و استغفار باید بداند که از چه کاستی و کمبودی باید توبه کند. انسان باید درد خود را بشناسد تا بتواند به دنبال مداوای آن باشد.

جهاد با نفس، نخ تسبیح تمام فضایل است / خط عملیاتی ما، مبارزه با نفس است

- پیامبر اکرم (ص) تعبیری دربارهٔ جهاد با نفس دارند که بنده از این تعبیر برای معرفی موضوع بحث استفاده می‌کنم. جهاد در راه خدا، کار مهم و با عظمتی است که یکی از اتفاقاتی که در آن می‌افتد، شهادت در راه خداست و فضای بسیار عاشقانه‌ای هم دارد؛ اما وقتی پیامبر اکرم (ص) از چنین جهادی برگشته بودند، از فضیلت دفاع مقدس همراه با شهادت و جانبازی و ایثاری که در آن وجود داشت، تعبیر به جهاد اصغر فرمودند و بعد فرمودند حالا به سراغ جهاد اکبر برویم. پس موضوع صحبت ما، که تصور می‌کنم نخ تسبیح فضائل است، «جهاد با نفس» است. این همان راهبرد اصلی در تربیت دینی است که چیستی و چگونگی آن را باید توضیح دهیم.

میزان ارزش هر کس به میزان اهتمام او در جهاد با نفس است / میزان آلودگی هر کس مربوط به اشتباهاتی است که در مبارزه با نفس دارد

- موضوع اصلی تربیت دینی، جهاد با نفس است؛ نه موضوعاتی مانند دوری از حسادت، تکبر، تنبلی، حرص، حسرت، صداقت داشتن، مهربان بودن و... خط عملیاتی ما، مبارزه با تمایلات نفسانی است. **میزان ارزش هر کسی به میزان اهتمامی است که در جهاد با نفس دارد. میزان آلودگی و سیاهی هر کسی هم مربوط به اشتباهاتی است که در مبارزه با نفس دارد.** اگر کسی در جهاد با نفس ناموفق باشد، در بدی‌هایی مانند حسادت، تکبر، حرص و... خود را نشان می‌دهد. و اگر کسی در جهاد با نفس موفق باشد، مقداری از این موفقیت در نماز اول وقت، مقداری در مهربانی با دیگران، و مقداری در سایر خوبی‌ها تجلی می‌کند.

مشابهت‌های جهاد اکبر و جهاد اصغر:

۱. «نورانیت و فضای معنوی»/ همان شب‌های نورانی دوره دفاع مقدس را می‌توان در دوران جهاد اکبر

تجربه کرد

- همان فضای خوش و زیبایی که در جهاد اصغر، قابل تجربه است، در جهاد اکبر و مبارزه با نفس هم وجود دارد. حتی صفا و زیبایی در جهاد اکبر بسیار بزرگتر و جذاب‌تر از زیبایی‌های فضای جهاد اصغر است. همان شب‌های نورانی و زیبایی که در زمان دفاع مقدس در جهاد اصغر رونق داشت را می‌توان در دوران جهاد اکبر تجربه کرد. حتی در جهاد اکبر فضای معنوی فوق‌العاده‌تری را می‌توان تجربه کرد. در جهاد اصغر با گذشتن از جان و مال می‌فهمیدی که خدا چقدر تو را تحویل می‌گیرد، در جهاد اکبر هم وقتی که از هوای نفس می‌گذری، خدا بسیار بیشتر تو را تحویل می‌گیرد و نورانیت بیشتری نسبت به فضای جهاد اصغر به دست می‌آوری.

۲. «احساس خطر از جانب دشمن»/ در جهاد اکبر هم باید دشمن را ببینی تا بتوانی مراقب خودت باشی و

از خدا کمک بخواهی

- مشابهت دیگر جهاد اکبر و جهاد اصغر در حضور دشمن و خطری است که از جانب دشمن احساس می‌شود. در جهاد اصغر وقتی دشمن را حس می‌کنی و متوجه خطری که از جانب او تو را تهدید می‌کند، می‌شوی، بیشتر به خدا پناه می‌بری و معنویت را تجربه می‌کنی. در جهاد اکبر هم باید دشمن را ببینی تا بتوانی مراقب خودت باشی و از خدا کمک بخواهی.
- رسول خدا(ص) می‌فرماید: «دشمن‌ترین دشمنان تو، نفس تو است که بین دو پهلوئی تو قرار دارد؛ اَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنبَيْكَ» (مجموعه ورام/ج ۱/ص ۵۹) به علاوه اینکه دشمن بیرونی ما در جهاد اکبر یعنی همان شیطان رجیم، ضعیف قلمداد شده است؛ «مسلماً مکر و حيله شیطان ضعیف است؛ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفاً» (نساء/۷۶) اما باید او را جدی گرفت.

۳. «سختی و دشواری و نیاز به شجاعت»/ شجاعتی که برای جهاد اکبر لازم است بیش از جهاد اصغر است

- هم جهاد اصغر و هم جهاد اکبر هر دو سخت هستند و جهاد در هر دو میدان به شجاعت نیاز دارد. البته شجاعتی که برای جهاد اکبر لازم است بیشتر از شجاعتی است که برای جهاد اصغر لازم است. ترس از دست دادن «لذت»، ترس از دست دادن «آبرو»، ترس از دست دادن «فرصت»، روی شجاعت تأثیر منفی می‌گذارد و اینها از دشواری‌های جهاد اکبر است.

۴. «عشق و علاقه به خدا و آخرت»/ اهتمام به خدا و مهم شدن آخرت در جهاد اکبر بیشتر است

- حضرت امام(ره) می‌فرمودند بسیج مدرسه عشق است و بر علاقه و عشق و محبت به خدا در دفاع مقدس و جهاد اصغر تأکید می‌کردند. این اهتمام به خدا و مهم شدن آخرت، در جهاد اکبر بیشتر است. کسی که در جهاد اصغر عاشق خدا می‌شد و گریه می‌کرد که خدایا من دوست دارم بیایم پیش تو، این احساس را در جهاد اکبر بیشتر خواهد داشت.
- در روایتی از امام باقر(ع) نقل شده است که خداوند متعال فرموده است: «خداوند عزّ و جَلّ می‌فرماید: به عزّت و جلال و عظمت و شکوه و بلندی جایگاهم سوگند که هیچ بنده مؤمنی در چیزی از امور دنیا خواست مرا بر خواست خودش مقدم ندارد، مگر اینکه به او غنای نفس بخشم و هم و غمش را مصروف آخرت سازم؛ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ بَهَائِي وَ عَلُوَّ ارْتِفَاعِي لَا يُؤْتِرُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ هَوَاهُ عَلَى هَوَاهُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا إِلَّا جَعَلْتُ غِنَاهُ فِي نَفْسِهِ، وَ هِمَّتَهُ فِي آخِرَتِهِ وَ وَ ضَمَنْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ رِزْقَهُ، وَ كُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ» (کافی/ج ۲/ص ۱۳۷) این روایت با تعابیری مشابه از دیگر امامان معصوم نیز نقل شده است.

